

18. A 19. STOLETÍ

6. 12. 2023

MARIE TEREZIE (1740–1780)

- první česká a habsburská panovnice
- zdělila finančně vyčerpanou zemi, slabou armádu, národnostní problémy
- války o dědictví rakouské, sedmiletá válka
- osvícenské reformy (posílit hospodářství, centralizace, jednotným jazykem němčina)
 - daňová = pevná sazba, soupis půdy poddaných, první sčítání lidu a domů
 - správní a soudní = společné úřady, třístupňový státní aparát, školení úředníci, zřízen Nejvyšší soudní dvůr, Tereziánský trestní zákoník
 - hospodářská, finanční, sociální = zásahy států do podnikání, podpora průmyslu, jednotný peněžní systém, 1775 robotní patent

- reforma vojenská = jednotný výcvik, vyšší vojenská taktika, budování moderního vojenského školství
- reforma školská = povinná školní docházka, triviálky, hlavní školy, kurzy pro učitele, odborné školy, zesvětštění škol

JOSEF II. (1780–1790)

- dovršení osvícenských reforem, rozvoj kultury a vzdělanosti
- zrušen trest smrti (do r. 1795)
- snaha o přebudování státu – společnost uznávající základní lidská práva
- zdokonalena státní správa
- reformátor × kulturní barbar (dražba a zničení zbytků rudolfínských sbírek, rušení klášterů a kostelů)
- toleranční patent, patent o zrušení nevolnictví

KULTURA V ČECHÁCH

- městské, venkovské školy, zdravotnická zařízení, první porodnice
- stavba divadel – Nosticovo, Bouda
- 1790 Česká expedice
- půjčování knih, zpřístupnění univerzitní knihovny Klementina
- zemský patriotismus – úsilí o vzestup českého národa
- 1791 první průmyslová výstava na evropském kontinentě

NAPOLEONSKÉ VÁLKY

- 2. prosince 1805 bitva tří císařů u Slavkova – Napoleon, císař František II., car Alexandr I.
 - bitva u Slavkova je významnou bitvou v evropských dějinách

NÁRODNÍ OBROZENÍ

- proces utváření novodobého českého národa
- stav v Čechách
 - zaostalost, významní Češi mluvili a psali německy
 - vyšší vzdělání jen v německých školách
 - čeština – bez spisovné normy, živořící, řeč venkovanů a chudiny ve městech
- předpoklady
 - zrušení nevolnictví, příliv obyvatel do měst, průmyslová revoluce
 - vědomí slavné minulosti, tradice samostatné národní existence
 - úsilí o obnovu českého jazyka, zásluha české inteligence,

- úkoly, obsah činností
 - nutnost obrany a obrození českého jazyka, udržení, rozvoj
 - láska k české knize a divadlu, vlastenecká výchova
 - úcta k národním dějinám
 - myšlenka slovanské vzájemnosti, panslavismus

PRVNÍ ETAPA – OBRANNÁ

- do konce 18. století
- generace vědců, kritické shrnutí poznatků o českých dějinách, literatuře a jazyku
- centrum vědecké činnosti – Česká společnost nauk (první v říši)
- obava z politického zákroku, nacionálně ještě nevyhraněné
- úsilí o získání širšího publika, počátky divadla
- osobnosti: Gelasius Dobner, František Martin Pelcl, Josef Dobrovský, Václav Kliment Klicpera, Matěj Kopecký, Václav Thám

DRUHÁ ETAPA – OFENZIVNÍ/ÚTOČNÁ

- první desetiletí 19. století
- období slovanského vlastenectví, obdiv k Rusku (později vystřízlivění)
- záchrana české kultury a jazyka, rozvoj a uplatnění, mateřština jako „duše národa“
- úsilí o zachování národní a právní identity proti centralistickým snahám
- vytvořen novodobý český národně kulturní program
- rozvoj vlastenectví – češství spojeno s jazykem a kulturou, ne územím
- zájem o minulost, veřejné sbírky starožitnictví, vznik muzeí
- sběratelství lidové slovesnosti
- spory o rukopisy – zelenohorský a královedvorský
- osobnosti: Josef Jungmann, František Palacký, František Ladislav Čelakovský

TŘETÍ ETAPA – VRCHOLNÁ FÁZE

- 30.–50. léta 19. století
- nositelem politických práv je celý národ
- NO se stává celonárodním hnutím
- přechod od jazykových a kulturních cílů k politickým cílům, kritičtější postoj k všeslovanským myšlenkám
- rozmach národního života (Matice česká, Měšťanská beseda, Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách)
- politický program – liberální (umírněný) proud × radikální demokratický proud
- literatura a kultura – působení divadla, Pražské noviny, Česká včela
- osobnosti: Josef Kajetán Tyl, Karel Havlíček Borovský, Karel Hynek Mácha, Karel Sabina, Karel Jaromír Erben, Božena Němcová atd.

REVOLUČNÍ ROK 1848

- první nepokoje už 1844, březen 1848 – petice císaři (první novodobý český politický program), váhává odpověď vlády → další petice → souhlas se zrovnoprávněním češtiny, rozšíření zemského sněmu o zástupce měst a majetné rolníky
- 2. – 12. června Slovanský sjezd v Praze (Manifest sjezdu slovanského k národům evropským)
- 12. června pražské lidové povstání – brutálně potlačeno
- 7. září zrušeno poddanství (robota) císařským patentem

DRUHÁ POLOVINA 19. STOLETÍ

- diferenciacie politického tábora: liberálně konzervativní (staročeši) × radikálně demokratické (mladočeši)
– rozdílná stanoviska ale společná snaha dosáhnout samostatnosti Čech
- české země jedna z nejvyspělejších průmyslových oblastí
- 1867 rakousko-uherské vyrovnání: společný panovník, ministerstva války, financí a zahraničních věcí
 - pocit křivdy, jednání o českém vyrovnání × obavy uherských politiků, Němců v Čechách, obava z příklonu k Rusku → porážka státoprávní české politiky
- drobečková politika – dílčí ústupky jazykové, správní apod.
- 1882 rozdělení pražské Karlovo-Ferdinandovy univerzity na českou a německou
- zhoršování vztahů mezi Čechy a Němci, staročechy a mladočechy

- kultura
 - Prozatímní divadlo, snaha o zřízení Národního divadla
 - 1862 založení Sokolu
 - 1863 Umělecká beseda

Národní divadlo

- dovršení úsilí obrozenců
- symbol národní hrdosti, „Národ sobě“ – sbírky na stavbu + příspěvky šlechty + státní dotace
- kameny na stavbu z památných míst
- dokončeno 1881, požár 1882, znovu otevřeno 1883

